

ÎNVĂȚĂMÎNTUL DE REGIE – CENTRU DE AVANGARDĂ

Anul acesta s-a stins unul dintre cei mai mari regizori europeni dintre cele două războaie, germanul Jürgen Fehling. Critica l-a considerat, cînd era în viață încă, un geniu : cum însă la noi cuvîntul și-a pierdut întru totul conținutul astăzi, trebuie să spunem doar că a fost mare. Prin ce ? Criticii susțin că era atît de mare pentru că „era foarte *cult*, înzestrat cu un deosebit *dar poetic*, foarte *sensual*, foarte *muzical*, și avea un măsurat simț al *stilului* și al *plasticii*“. Cu ce a venit pe lume acest om și ce și-a adăugat el la zestrea inițială ? Cultura, desigur, pentru că cultura umanistă este o rîvnă personală.

Cînd judecăm învățămîntul de regie ne este greu să nu pornim de la considerente asemănătoare ; de aceea, susținem că acest învățămînt poate fi făcut în trei feluri :

- postuniversitar,
- după terminarea bacalaureatului,
- în teatre.

Noi pledăm cu ardoare pentru cel postuniversitar. De ce ? Regia nu este o profesie care poate fi pur și simplu „învățată“ de către un număr fix de adolescenți — stabilit conform unei cote de școlarizare. Ei trebuie să fie mult mai mulți, pentru a avea din cine alege, dacă se poate alege : și cine altcineva alege, decît viața ? Mi-e greu să cred că niște tineri, abia terminînd liceul, au resursele intelectuale și experiența de viață care să le îngăduie să recreeze, în teatru, universul operei dramatice respective. Ar fi mult mai bine dacă *cei care doresc* să studieze regia s-ar recruta dintre intelectualii de acum afirmați în profesiunea lor : un foarte bun arhitect, medic, profesor, actor, poet, romancier care vrea să-și sacrifice arta sau profesiunea și s-o înceapă din nou. Să se verifice dacă o poate face sau nu. Și : să nu fie primit în institut (unde să nu stea mai mult de doi ani) pînă nu a montat la un teatru — unde să fi găsit un director om de duh, cu care să aibă același fel de a judeca arta (Ionel Teodoreanu așa a făcut cu Sava) — trei spectacole în trei stagii succesive. Este necesar acest stagiu pentru că nu numai primul spectacol „izbutit poate da dreptul la profesiune, ci o verificare mai lungă, și apoi, în puținii ani de la Institut *noțiunile tehnice* se pot ușor învăța — greu este cu arta teatrală. Numai după ce ai terminat o facultate cu foarte *bune rezultate*, ți-ai putut dobîndi o metodă de cercetare științifică și o viziune filozofică despre lume. Cu ele și cu talent de regizor poți intra într-un teatru. La noi, Ion Sava a făcut dreptul și a fost avocat, bun ori rău — nu știu — dar că înainte de a intra în teatru era un mare caricaturist — cum scrie Arghezi, asta se știe. Caricatura cere o mare putere de sinteză ; și nu din asta i se trag lui Sava cele mai izbutite spectacole ale lui (*Macbeth*, *Șase personaje... , Frumoasa adormită*) ? Radu Stanca era licențiat în filozofie, poet și eșist cunoscut cînd a început să facă teatru. După el au rămas cîteva spectacole deosebite ca gîndire regizorală, dar și niște volume de poezie, teatru, și tot el a fost primul la noi care a scris despre metaforă în teatru.

Oricum s-ar face învățămîntul de regie, el trebuie să aibă unde se desfășura și, înainte de orice, dacă vrem să ne facem cu *adevărat* datoria, îi trebuie o scenă și un ansamblu actoricesc alcătuit din tineri și vîrstnici aleși pe genuri și nu pe alte considerente... Un centru de avangardă al mișcării teatrale românești, unde să se poată consuma experiențele cele mai personale și unde profesorul să lucreze pe viu cu studenții. Aceasta este singura cale ca ei să se poată dezvolta artistic, fără să fie traumatizați. Directorii-administratori se tem de tineri și începători, și directori-artiști sînt așa de puțini : atunci unde să cauți, unde să încerci, tu, începător, dacă nu în teatrul-laborator înființat anume pentru asta și sprijinit pe această cale ?

Clasele de regie în Institut sînt deosebit de interesant conduse, dar dacă n-ai *unde* și *cu cine* lucra, ce poți face ?

Desori, studenții de la regie se plîng de studenții de la actorie că nu au anumite compartimente bine sau suficient dezvoltate, că nu au o bună respirație, că ceea ce învață la mișcarea scenică rămîne în sala de mișcare și rar se vede în spectacol, și toate astea din cauza unei mentalități. Se decretează în artascenică și desori în literatură de către unii tineri *mîndria de a nu fi cult*. Unde poate duce ?

În teatru, lucrul nu mai poate dura și este de datoria regizorilor să-și impună punctul de vedere. Trebuie făcute studii de respirație în India, de concentrare în China și Japonia, pentru că teatrul european, ancorat prea mult în ultimele secole în teatrul de acțiune, a început să se usuce și are nevoie de revitalizare. Mulți dintre marii regizori europeni își dau seama de acest lucru și experiențele pe care le fac pornesc conștient din această criză. În laboratorul regizoral al Institutului aceste probleme s-ar putea pune, și viitorii regizori și actori și-ar schimba poate felul de a lucra și gândi. Sunt mulți tineri care pot și vreau mai mult. Unde să-și realizeze gândurile dacă ne mărginim la metode și condiții de mult depășite?

Mihai Dimiu :

REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Sintem una dintre puținele, foarte puținele țări în care regia de teatru constituie o preocupare a învățământului superior. În câteva țări socialiste există forme similare. În celelalte țări ale globului, chiar în cele mai avansate — nu (excepții rarissime : R. F. a Germaniei, Belgia...). Fie pentru că ideea, deși socotită utilă, nu poate fi pusă în practică (se consideră că dificultățile asigurării unui asemenea învățământ pretențios nu ar li compensate decît printr-un randament minim, date fiind friabilitatea și numărul mic al companiilor teatrale, supuse criteriilor artistice, dar și seismelor comerciale) ; fie pentru că o asemenea idee este socotită în sine ca aberantă : „Arta regiei nu are legi, nu are reguli“ — scria Jovet. „Arta regiei (...) nu este o profesie, este o stare. Ești regizor așa cum ești îndrăgostit.“

La noi, învățământul de regie s-a dovedit viabil și cît se poate de util. Instituită abia acum două decenii, respectiva facultate a depășit servituțile primilor ani : lipsa tradiției, îmbicseala unui oarecare mimetism dogmatic, penuria schimburilor culturale și — pe plan material — precaritatea. A fost singură (dar suficientă) turbină, generînd pe rînd electricitate în mai toate teatrele țării : Vlad Mugur, Sorana Coroamă, D. D. Neleanu, Margareta Niculescu, Horea Popescu, Lucian Giurchescu, Petre Sava Bălăanu, Ion Cojar, Radu Penciulescu, Lucian Pintilie, Valeriu Moisescu, Sanda Manu, Georgeta Tomescu, David Esrig, Dinu Cernescu, Cornel Todea ; cu unii dintre absolvenți, am ajuns să exportăm regie prin în locurile care au dat teatrului mondial pe Cronengk, Reinhardt, Piscator și Brecht... Acele nume românești care înseamnă ceva și aici, și peste hotare, figurau, nu de mult, în cataloage. Studenția nu le-a fost o îndatorire formală, menită să onoreze talente prin girul unei patalamale cu pecete și antet : la Institut s-a cristalizat un crez comun și, acolo unde materialul a fost bun, efectiv s-au construit regizori — regizori care, deși risipiți teritorial, după absolventă, au continuat să se manifeste unitar (însă fiecare personalitate păstrîndu-se ca atare), au trasat prin teatre coordonatele dibuite la Institut — și au constituit conturul unei „școli românești de regie“.

În loc ca asemenea primi pași buni să fie continuați, și în pofida cererii de cadre regizorale capabile, în decenii trecut s-a luat o măsură de domeniul absurdului : în plin avînt, facultatea a fost desființată. Astfel, de-a lungul a zece ani, nici un element calificat nu a mai întărit dinăuntru noul curent din teatrele românești. Tîrziu s-a reperat greșeala, și mai tîrziu s-a reparat : cursul de regie a fost reînființat. Abia în 1968, prin apariția unei noi promoții, fluxul cadrelor regizorale a reînceput spre teatre. Rapida consacrare a unora dintre acești proaspeți regizori — cel mai devreme Andrei Șerban, succedîndu-se Anca Ovanez, Aurel Manca, Ivan Helmer, interesul suscitât de unele montări ale lui Radu Boroianu, temeinicia lui Eugen Bordoșanu (nu considerăm enumerarea închisă !) sînt prevestiri care par să confirme eficacitatea învățământului în respectiva specialitate. Și studenții actualului an V excelează : e probabil ca numele care azi se înșiruie în condica de clasă : Geo Berechet, Magda Bordoșanu, Octavian Greavu, Eugenia Ionescu, Nicoleta Toia, Olimpia Varadi — să-și capete sonoritatea. Nici claselor mai mici nu le lipsesc prefigurări majore

Odată ce teatrele se bat să ne capteze absolvenții, odată ce pe afișe numele tinere capătă urgentă acoperire în aur, odată ce arhiva Institutului acumulează pogoane de laude tipărite ale specialiștilor străini — înseamnă că învățământul nostru de regie dă satisfacție ?

Ca unul ce am avut în grijă din anul I pînă în V acea primă promoție — 1968 — a noii ediții a învățământului de regie, ezit înainte de a răspunde.